

**BATALLES DE LA GUERRA DE SUCCESSION
A CALAF I ELS PRATS DE REI**

JOSEP RIBA I GABARRÓ

PRESENTACIÓ

He fruit de la distinció de conèixer aquest nou treball de Josep Riba i Gabarró mentre s'anava confegint i n'he rebut un doble feix de satisfaccions: d'una banda, m'ha estimulat de veure novament evidenciada la puixança dels estudis locals i comarcals a la Catalunya d'avui, en aquest cas aplicada a un tema que m'és molt punyent i emotiu, el de la guerra catalana en defensa de l'arxiduc Carles d'Àustria. En segon terme, qualsevol referència a aquesta figura i època, si sobretot és d'aital mèrit, em reviscola records de fa cinquanta anys, quan vaig començar a interessar-m'hi.

Si hom ha pogut dir que les grans obres literàries, d'abast universal, versen sovint sobre conceptes locals i a voltes familiars, també té fonament l'anàlisi d'enormes problemes continentals, partint de l'òptica municipal o comarcal, com fou la Guerra de Successió, que en realitat es lliura des d'Amèrica fins a Rússia, amb Catalunya, tristament al mig.

No es tracta pas que «el cas dels catalans», expressió que hom encunyà en aquell temps i que segueix sent vàlida, sigui la suma aritmètica de tots els casos particulars, ja que a Catalunya esdevenen altres i més complexes coses que als seus innumbrables components, però en certa mesura pateix dels mateixos mals que aquests.

L'autor del present treball afegeix una pàgina més a la seva biografia de patrici i estudiós que no cal que jo ponderi en aquest moment, perquè es prou acreditada i admirada.

L'única cosa que potser em pertoca d'apuntar és l'absoluta congruència i complementarietat entre aquest estudi i els homòlegs que hom dedica a l'època, no només a casa nostra, sinó també a llocs ben allunyats. Citaré, per exemple, que a Hongria és curosament estudiat aquest conflicte català perquè té nombroses connotacions amb la dinàmica històrica d'aquell país.

Tal vegada s'arribarà a escriure algun dia que la Guerra de Successió a Catalunya és una mena de paradigma del problema d'altres nacions europees en crisi, i aleshores l'estil de recerca de la present aportació de Riba i Gabarró restarà deslliurada de la més remota incriminació de localisme.

DR. PERE VOLTES I BOU
Catedràtic jubilat de la
Universitat de Barcelona

DOS PRETENDENTS A LA CORONA

La Guerra de Successió espanyola, que va durar de l'any 1702 fins al 1714, amb la data emblemàtica de l'11 de setembre, quan hi hagué la caiguda de Barcelona en poder de les tropes borbòniques, que fou un daltabaix per a Catalunya i d'un abast continental que defineix tota una època per a la majoria de les nacions d'Europa.

El plet successori a la corona d'Espanya plantejat en morir sense fills el rei Carles II, l'any 1700, afectà les grans potències europees, que intentaren d'assegurar-se un equilibri general de poders i d'interessos, amb un repartiment entre França i l'imperi austròfil.

El testament de Carles II, refet a darrera hora, establia com a successor Felip de Borbó, duc d'Anjou i nét del rei de França Lluís XIV, a desgrat d'ignorar les clàusules del Tractat dels Pirineus, de 1659, que condicionaven la renúncia a tot possible dret a la corona hispànica.

El 16 de novembre de 1700, el rei francès Lluís XIV, s'apressava a nomenar Felip de Borbó, duc d'Anjou, com a rei d'Espanya. El 18 de febrer de 1701, Felip entrava a Madrid i era proclamat rei de Castella com Felip V. Aquest esdeveniment fou celebrat a Barcelona amb poc fervor. Després de jurar a la capital, Felip de Borbó vingué cap a Catalunya.

En camí de Barcelona, Felip V, que anava acompanyat pel duc de Medinasidònia i pel comte de Benavent -una titularitat nobiliària que anys a l'avenir hauria de recaure en favor de la família calafina dels Riquer- féu una aturada de dos dies a Igualada, el 27 i 28 de setembre de 1701. Es va allotjar a la casa de l'hisendat Joan de Padró i Serrals, baró d'Orpí. Anà a missa a la basílica de Santa Maria i allà l'eclesiàstic Dr. Antic Mestre, que l'any 1697 fou qui havia pactat amb el duc de Vendôme l'ocupació pacífica d'Igualada, explicà al monarca la història de la miraculosa suor de sang de la imatge del Sant Crist igualadí, el 1590.

El 2 d'octubre de 1701, a Barcelona, Felip V, jurà les Constitucions i els Privilegis de Catalunya i fou proclamat rei. El 12 d'octubre següent inicià les Corts, que durarien tres mesos, fins al 14 de gener de 1702. Durant la seva celebració, el rei, a més, es casà a Figueres, el 21 de novembre de 1701, amb Maria Lluïsa de Savoia.

Des d'aquests començaments, com ha judicat l'historiador Pere Voltes, sense la irrupció de l'exèrcit dels aliats, Felip V hagués regnat sense entrebancs a Catalunya, fins a morir.

La designació de Felip de Borbó, duc d'Anjou, tan ben acollida pels castellans, no havia estat acceptada, així mateix, per les potències europees, que temien el bloc format per Espanya i França, amb monarques de nissaga reial francesa. Per

això, el setembre de 1701 es constituí la Gran Aliança de l'Haia entre Gran Bretanya, Holanda i l'Imperi austríac, que propugnaren com a candidat l'arxiduc Carles d'Àustria, fill de l'emperador Leopold.

Pel març de 1702 els aliats declararen la guerra a Espanya i a França. L'any següent comptaren amb l'adhesió de Portugal i de Savoia. L'emperador Leopold, a Viena, el 12 de setembre de 1703, féu proclamar l'arxiduc Carles d'Àustria com a rei d'Espanya. El 1704, amb el desembarcament de l'arxiduc a Lisboa, començava la guerra en territori peninsular, i amb l'ocupació de Gibraltar.

El 7 de novembre de 1705 l'arxiduc Carles entrava a Barcelona i el 28 d'aquell mes jurava les Constitucions i Privilegis de Catalunya i fou proclamat rei com a Carles III. Després foren celebrades Corts, des del 5 de desembre de 1705 fins al 31 de març de 1706. Posteriorment, el rei Carles, el primer d'agost de 1708, a la basílica barcelonina de Santa Maria del Mar, va contraure matrimoni amb Elisabet-Cristina de Brunswick.

En la celebració de les Corts, tant les presidides per Carles III, com les anteriors de 1701-1702, encapçalades per Felip V, hi va assistir Francesc Argullol, diputat pel Municipi dels Prats de Rei, en representació del braç reial, que hi tenia un lloc assignat entre la trentena que integraven aquell estament.

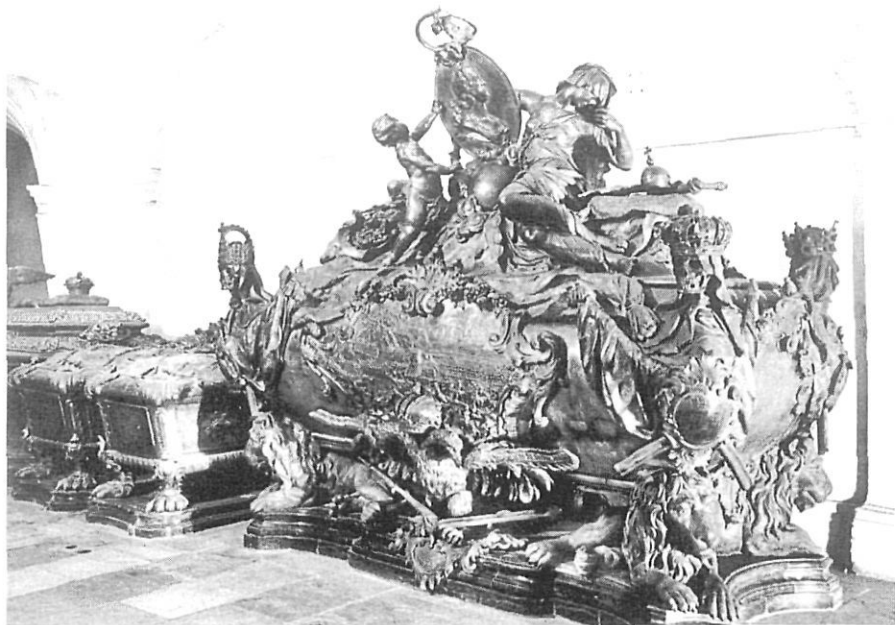
Que sis anys més tard, el 1711, l'emperador d'Àustria Josep I es morís a Viena i que el seu germà Carles III hagués de ser coronat emperador, fou una contingència inacceptable per alguns dels països aliats, perquè aleshores Espanya unida a l'Imperi formaria un altre gran bloc, potser encara més temible que l'anterior d'Espanya i de França. Per part d'Anglaterra, que havia estat la principal aliada i valedora de Catalunya, i després per part d'Holanda, s'iniciaren negociacions secretes de pau amb França. S'havia capgirat la situació, que tant afectaria el futur de Catalunya.

L'historiador anglès G.M. Trevelyan, recollint les versions dels generals anglesos Peterboroug i Stanhope, formulades després de veure el fracàs de la causa de Carles III, a l'alçada de l'any 1711, vista la resistència dels castellans a acceptar un rei portat pels catalans i els portuguesos, consideraren que tota la campanya havia estat basada en una equivocació, amb el reconeixement, però, que només un profeta podia preveure aquella evolució. Si els aliats havien fet un judici erroni, no ho era pel que afectava els catalans, ja que havien fet el màxim, fins a l'heroisme, per portar i mantenir al tron Carles III. Si una equivocació cometeren els catalans fou no exigir més aferrissadament dels aliats la constitució d'un exèrcit propi i no haver sabut aconseguir que aquest exèrcit català prengués part com a tal en les accions militars de la península. El fet d'haver-los arraconat a serveis, en gran part de guarnició, els posà fora del centre del poder de les decisions militars i polítiques, a nivell europeu.

L'historiador Santiago Albertí fa la constatació que *«en 1711, l'any que entrava*

amb prou mals averanys per a Catalunya, es produïren esdeveniments polítics que haurien d'imprimir un canvi decisiu en el curs de la guerra i un trasbalsament dels interessos polítics, per la mort, a Viena, el 17 d'abril, de Josep I, rei d'Àustria i emperador d'Alemanya».

Una anàlisi feta per l'historiador Pierre Vilar és coincident: «El tombant amenaçador per a Catalunya comença el 1711. Quan Carles d'Àustria és designat a esdevenir emperador, per la mort del seu germà, la qüestió d'Espanya no pot conservar per a ell la mateixa importància. I l'equilibri europeu es troba afectat en un nou sentit. Anglaterra abandona la via de la guerra. Sense dubte, Elisabet-Cristina de Bruswick -arxiduquessa, reina i emperadriu- mantingué fins al darrer moment a Barcelona la seva Cort simbòlica. Però Catalunya se sent progressivament abandonada pels seus aliats».

En la cripta de l'església i convent dels Franciscans Caputxins de Viena, entre un centenar d'urnes funeràries dels prínceps de la dinastia dels Habsburg, es troba la tomba de l'emperador Carles VI d'Àustria i d'Alemanya, que fou l'Arxiduc Carles III, intitulat Rei dels Catalans.

El sepulcre de Carles III (Viena 1685 - 1740) és de bronze i es singularitza pels quatre caires del fèretre, amb unes figures coronades que representen Castella, Hongria, Bohèmia i Àustria. En un relleu es descriu la batalla de Saragossa de 1710, guanyada per les forces aliades austriacistes, que foren comandades pel mariscal comte de Starhemberg.

Inevitablement, l'arxiduc Carles d'Àustria -Carles III, el rei dels catalans- el 27 de setembre de 1711, embarcà a Barcelona, per tal d'anar a la seva coronació a Viena. Per no alarmar massa els catalans, Carles deixà a la capital del Principat, la seva esposa Elisabet-Cristina, nomenada virreina i capitana general de Catalunya. En teoria, aquest gest hauria d'haver garantit el seu retorn i una continuada protecció, que ja no foren possibles.

MARISCALS CONEIXEDORS DEL TERRITORI ANOIENC

Els dos prínceps i mariscals que foren els generalíssims de les forces dels aliats austriacistes -el comte Guido von Starhemberg- i dels borbònics -el duc Lluís-Josep de Borbó-Vendôme- quan l'any 1711 establiren les respectives tropes adversàries en uns campaments a Calaf i els Prats de Rei, ja tenien diversos coneixements d'aquests territoris estratègics de la Catalunya central, que podrien ser uns dels factors per a les confrontacions.

En el cas del duc de Vendôme, que fou el comandant suprem de l'exèrcit de Felip V, des de 1710 fins a 1712, ja abans, l'any 1697, havia ocupat Barcelona, i després Manresa, i posteriorment va estacionar-se a Igualada, des del 23 de setembre a l'11 d'octubre de 1697. Va respectar vides i hisendes, tant pel compliment del seu propi ban, que prometia que si una població li donava obediència no seria de cap manera perjudicada, com per la negociació feta per una comissió parroquial i municipal i per una atribució miraclera del Sant Crist igualadí.

Durant la seva permanència a Igualada, el duc de Vendôme va fer una ofrena al Sant Crist, la miraculosa imatge de la suor de sang de l'any 1590, consistent en un medalló triangular amb una cadena d'or, que fou conegut com el «*toisó d'or del duc de Vendôme*». Aquesta joia desaparegué el juliol de 1936, com també es va perdre una làpida de marbre que deia: «*Ilustre recuerdo del Duque de Vendôme que habiendo decretado en el 23 de septiembre de 1697 el saqueo general de Igualada, entró manso y de paz, luego de habersele interesado a favor de la misma un desconocido, empero muy cortés caballero*».

En una de les reformes de la capella del Sant Crist, l'any 1931, hi fou pintat un plafó, obra de Jaume Valls, que representava un personatge llegendari dalt d'un cavall blanc, que negociava l'entesa pacífica amb el duc de Vendôme. També desaparegué el 1936 i el quadre actual amb el mateix tema és obra del pintor Francesc Camps i Dalmases, datat el 1957.

Quant al comte de Starhemberg, que fou el comandant suprem dels exèrcits aliats de l'arxiduc Carles d'Àustria, des de 1708 fins a 1713, havia inspeccionat els fronts comarcals i a més n'havia tingut informacions proporcionades pels seus generals i els intercanvis epistolars amb els seus partidaris calafins i pratencs.

A començaments de l'any 1711 la situació militar catalana agafava un caire sinistre. El mariscal Starhemberg no s'estava d'expressar el seu desplaer davant la marxa dels afers públics i cortesans i fins i tot va plantejar la seva retirada d'Espanya, per dos motius principals, que eren el de la seva precària salut i el de la seva situació violenta davant dels anglesos. La qüestió de la permanència del mariscal Starhemberg, que involucrava tot el problema de la unitat del comandament i de la disciplina de les tropes de l'Arxiduc, foren temes d'una copiosa correspondència entre Barcelona i Viena, durant la primavera de 1711.

Dos anys abans de 1711, ja hi hagueren algunes accions bèl·liques i moviments de tropes per molts indrets de l'Anoia. L'any 1709, en una comunicació de les autoritats municipals de Calaf al comte de Starhemberg, li demanaren que atesa la mínima situació de la vila, motivada per les forces estacionades ací, calia evitar l'arribada de nous contingents militars, car era ben fàcil de preveure que haurien de provocar noves dificultats i patiments a la població, que es veia obligada a allotjar, alimentar i pagar els nombrosos efectius militars afincats. L'escrit cursat deia:

«Exmo. Sr. Conde de Starhemberg. Por otra carta que ha escrito Dn. Joseph Antoni de Médici a un paisano de esta villa, tenemos la inteligencia de que mañana viene el Regimiento de Taffe a alojarse en ella por quinze días a fin de componer el Regimiento, sobre lo que debemos representar a V.E. que aquí se halla mucha parte del Regimiento de Herbeville, que para proveerle de paja es preciso ir a buscarla a las partes de Manresa, en donde con mucha dificultad se halla, y así como por tener el acampamento de los Holandeses a tres quartos de hora de esta villa, quedan consumidos la mayor parte de los pocos forrages que había en este terreno, y a más de esto siendo esta villa de poco más de doscientos vecinos (un miler d'habitants) quedan ocupadas las casas, de los Oficiales y soldados de Dragones Imperiales, con que no sabiendo en donde alojar esta gente, ni de que sustentar sus acémilas por dichas razones, lo ponemos en la alta comprehensión de V.E. para que sea de su servicio mandar disponer otra cosa que más conduzca a la comodidad de esta gente, que nosotros por lo mucho que reconocemos impracticable, y pueda esto ser causa de algunas inquietudes entre unos y otros soldados; lo tendremos a particular favor de la grande benignidad de V.E. cuya Exa. persona guarde Dios muchos años como deseamos y hemos menester. Calaff, 10 junio de 1709. A los pies de V.E. Los Jurados de la villa de Calaff».

Per una altra carta, datada el 13 de juliol de 1709 i adreçada a Ramon de Vilana-Perlas, el signatari Pedro de Rodil, en descriure la situació de Calaf i dels seus voltants, adverteix del «*miserable estado en que se halla esta partida de tierra, y tan a peligro de suceder muchas desgracias en gran desservicio de ambas Magestades*».

Diguem-ho de passada: el receptor d'aquella lletra, Ramon de Vilana-Perlas, fou una personalitat molt notable, nascut a Barcelona i finat a Viena. Doctor en drets i notari. Com a capità de la Coronela, els anys 1694 i 1697, fou un resistent, davant de l'ocupació de Barcelona pel duc de Vendôme. A les Corts de 1705-1706, féu en català el discurs de la proclamació del rei Carles III, que després, el 1708, li atorgaria el títol de marquès de Rialb. El març de 1713, acompanyaria l'emperadriu Elisabet-Cristina de Brunswiek, cap a Viena. Allí fou el cap del consell pels afers hispànics i després de la caiguda del castell de Cardona, el 18 de setembre de 1714, va afavorir els exiliats catalans: catorze generals, molts dels oficials i un miler i mig d'excombatents.

Mapa indicatiu de Calaf, Cardona i els Prats de Rei, llocs de batalles entre austriacistes i borbònics

Reprenem el text de la carta de Pedro de Rodil: *«En esta villa de Calaf se halla de quartel el Conde Joerger, gobernador del Regimiento de Dragones Reales o Imperiales de Herbeville, y que todo su Regimiento está cosa de media hora en diferentes lugares del Abadiato de Cardona y de la Baronía de Boxadós, y asimismo no puede ignorar V.I. que tres Regimientos de Caballería y dos de Infantería holandesa están acampados en Prades (Prats) del Rey con sus generales Bellcastell, Triborn y Santamant; todas estas tropas han forrageado en estos parages, y totalmente se han comido los trigos sin que hasta ahora haya sucedido el menor desorden, pues los paisanos, en consideración de que no había pajas, ni granos groseros, para poderse mantener la caballería, han tolerado con mucha paciencia la destrucción de sus frutos, no obstante la esterilidad de granos y suma carestía».*

El pacifisme tolerant dels calafins contrastava, segons podem deduir de l'escrit, amb la conducta menys tolerant dels pagesos dels termes de Castelltallat, Aguilar de Segarra i la Molsosa, els quals, *«con armas han pasado a impedir a las dichas tropas segar forrages, y de aquí han seguido haber escopetadas entre paisanos y soldados, y herir algunos, que todas las montañas de dichos respectivos términos están continuadamente en armas».*

Els originals d'aquestes lletres són conservats a l'arxiu familiar dels comtes de Starhemberg, en el seu castell palau, situat al poble austríac de Riedegg. N'hi ha còpies a l'Arxiu de Guerra, de Viena.

De l'altra bàndol, l'any 1710, advertim a la nostra comarca alguns moviments de les brigades expedicionàries irlandeses, que eren unes formacions destinades al servei de la causa de la França borbònica i que, de rebot, també foren enviades per combatre a Espanya, al costat dels soldats espanyols i francesos que formaven l'exèrcit de Felip V.

Segons la crònica de l'historiador irlandès John O'Callaghan, publicada a Glasgow, l'any 1870, els irlandesos, pel maig de 1710, aconseguiren de malmetre el castell de Calaf i destruir els continguts dels seus magatzems:

«Els irlandesos, l'any 1710, feren més efectiva la seva presència a Espanya, on Felip V i el seu competidor austríac, l'arxiduc Carles d'Àustria, feia temps que s'enfrontaven. Entre els oficials generals del rei Felip hi havia el tinent general comte Daniel O'Mahony i el general de divisió Henry Crofton. Entre els regiments reials hi havia dues infanteries irlandeses formades per desertors de l'enemic a Catalunya i a Portugal. Aquests regiments foren comandats pel coronel Dermot Mac Auliffe i el coronel John de Comerford. Els seus valents oficials, entre ells diversos cavallers de Sant Lluís, es distingiren a França i a Espanya. Juntament amb aquests dos regiments, n'hi havia un tercer sota les ordres del coronel Mac Donnell. El maig alguns dels irlandesos s'enfrontaren amb èxit als Miquelets i el juny a Cervera, el comte O'Mahony amb 2.600 homes

va fer-se amb un magatzem enemic de vestimenta per 4.500 homes; i en el castell de Calaf, que més tard reduí i cremà, hi destruí una gran quantitat de les provisions de l'enemic».

El març de l'any 1711, les tropes expedicionàries irlandeses ocuparen la vila d'Igualada i es dedicaren a obtenir el seu manteniment pels pobles de les rodalies, malgrat les resistències que hi trobaren:

«L'any 1711, a Espanya, el comte Daniel O'Mahony participava en els moviments de les forces de Felip V que, el febrer passat, van reduir en dues terceres parts el territori de l'enemic a Catalunya; el comte romangué sota les ordres del duc de Vendôme durant aquella campanya. El març, el general de divisió Henry Crofton, venent el famós cap miquelet Chover (sic), lluny de diversos ports de muntanya, a la vegueria de Cervera, ocupà Solsona, on aquest cap tenia els seus quarters i a més es féu amb l'avantatjosa caserna d'Igualada. Un cop allí i durant la seva estada, Crofton es feia amb provisions dels voltants; i, finalment, quan Starhemberg envià un cos de tropes regulars i irregulars molt superiors en nombre a les seves per sorprendre'l, Crofton va frustrar l'estratègia i emprengué una prudent retirada, tot i la superioritat de l'enemic. A causa de l'escassetat de provisions del costat de Vendôme i al retard de l'arribada dels reforços per Starhemberg, aquesta campanya es desenvolupà a base d'operacions militars irregulars, canonades mútues i atacs diversos. Els irlandesos influïren decisivament en aquests esdeveniments».

ANTECEDENTS BIBLIOGRÀFICS DE LES BATALLES

Que a la tardor de l'any 1711, tant a Calaf com als Prats de Rei, haguessin estat escenaris de forts combats entre les forces dels dos exèrcits contendents durant la Guerra de Successió, ja era fet conegut, però fins ara totes les referències eren simplement indicatives i a vegades amb conceptes i amb dates errades i fins i tot contradictòries.

Una definició publicada per Cels Gomis i Mestres (1841-1915) dins de la *«Geografia General de Catalunya»* (1898-1918), ha estat seguida després per gairebé totes les enciclopèdies fins als nostres dies. El text invocat referent als Prats de Rei diu: *«L'any 1711, la vila que havia pres part a favor de l'arxiduc i contra Felip V, va ser sitiada pel Duc de Vendôme i va sofrir una crema que va destruir la major part dels seus arxius»*. I res més!.

Pascual Madoz, en el seu conegut *«Diccionario...»* en l'article sobre Calaf fa la següent narració: *«En agosto de 1711 el general de los imperiales, Starhemberg, cambiando sus anteriores disposiciones en vista del movimiento que hicieron las tropas reales, dejó el cuartel general de San Amaud (sic) y se colocó entre Copons i las Rocas (la Roquera) con el objeto de apoderarse de*

Plan Du Camp de CALAF,

Commandé par S. A. Monseig^r. Le
Duc de Vendosme,

Et de celuy des Alliez, commandé par
Le Marechal Comte de Staremberg,
a Prats Del Rey. 1711.
Explication.

A. Maison, avec de 300. Grenadiers.

B. Gardes, et Pôtes avancés.

C. Mansana, Camp du Marechal de Staremberg.

■ Infanterie.	■ Imperiaux.
■ Cavallerie.	■ Anglois.
■ Artillerie.	■ Hollandois.
	■ Portuguais.
	■ Palatins.

ares de San Martín (de Sesgueioles) y de Calaf. El duque de Wandoma, su protagonista, tenía el mismo pensamiento, y habiendo recibido aviso de que Starhemberg se dirigía a Calaf, hizo adelantar la columna de infantería española y la caballería y el mismo duque quiso ocupar el terreno. Los enemigos tomaron el riachuelo de Prats de Rei y se situaron en el pueblo de este nombre, mandando la batalla, no con ánimo de darla, sino con el de precaverse. Los dos ejércitos permanecieron estacionados, observándose a corta distancia. El 18 de septiembre llegó la artillería al duque, con la que hizo a Starhemberg abandonar la ribera del riachuelo, con la pérdida de algunos hombres. A su vez fueron desalojadas dos compañías de Walonas que le ocuparon por la caballería inglesa, dejando en el campo más de 100 muertos y muchos heridos. En consecuencia de este encuentro Wandoma se fue a ocupar Calaf, como era su primera intención, para impedir que llegasen a los enemigos los víveres de montaña. Se siguieron a este suceso algunas pequeñas escaramuzas, hasta el 12 de octubre, que con motivo de las aguas, tuvo precisión Starhemberg de retirarse». L'historiador Santiago Albertí en la seva obra «L'onze de setembre» reporta: «Els esforços dramàtics del país aconseguí alguns fruits a mig estiu de 1711. Les forces de Starhemberg havien ascendit altra vegada a 23.000 soldats, per bé que els borbònics en tenien 43.000 al front català. La fermesa dels voluntaris permeté de concentrar el gros de l'exèrcit aliat a posicions avantatjoses al voltant de Prats de Rei, on Vendôme s'escarrassà llargament a anorrear-lo. Després d'un llarg forcejament de desgast, Vendôme hagué de cedir, amb moltes baixes». A més, arribà a la xifra total de 66.000 soldats, a Catalunya, que no vol pas dir que tots ells vinguessin a Calaf i als Prats de Rei.

TALLES DE CALAF I DELS PRATS DE REI

Durant la Guerra de Successió hi hagueren moltes batalles, i algunes foren molt importants, com els combats d'Almansa (la Manxa) de 25 d'abril de 1707; de Almenar (Segrià) de 27 de juliol de 1710; de Saragossa, el 20 d'agost de 1710; de Brihuega i Villaviciosa (l'Alcàrria), el 9 i 10 de desembre de 1710; totes les quals tingueren les seves cròniques i comentaris en llibres monogràfics i notes tractaments enciclopèdics. Però, en canvi, també hi varen haver altres episodis molt importants que no han tingut un seguiment posterior, ja sigui per manca d'estudi o per desconeixement de les fonts més erudites. Diferentment ara disposem de la troballa del «Diario de lo subcedido en el asedio de Prats de Rey, desde septiembre a diciembre de 1711», elaborat per l'estat major del comte de Starhemberg. Aquest manuscrit es conserva a l'Arxiu de Guerra de Viena. (Ka - Kriegs Archiv - Wien). Així podem resseguir de forma detallada les accions militars des del quarter general del mariscal

comte de Starhemberg, instal·lat en una masia de la Manresana, que probablement fou Cal Sala, on hauria de romandre durant tota aquella campanya, des del 16 de setembre fins al 23 de desembre de l'any 1711.

El 17 de setembre de 1711, les tropes aliades comandades pel mariscal comte de Starhemberg arribaren als Prats de Rei, però sense artilleria. En canvi, sí que portaven canons i morters les tropes franco-espanyoles, comandades pel mariscal duc de Vendôme, les quals arribaren tres hores després que els seus adversaris. A l'endemà, dia 18, tres canons dels borbònics començaren a disparar contra l'acampada dels austriacistes. Aleshores el comte de Starhemberg ordenava la ocupació de la vila dels Prats de Rei, amb cinc-cents soldats.

El 19, des de l'indret de la masia-molí de l'Albereda, dos batallons francesos van atacar, però foren rebutjats, amb algunes baixes pels atacants i ferits pels defensors.

El 23, arribà l'artilleria dels aliats, després de la obertura d'un camí que havien fet des d'Igualada, passant per Sant Genís i per Rubió, fins a la Manresana, perquè el camí que passava per Copons estava controlat pels borbònics.

El 24, durant tota la jornada, hi hagué el canoneig de l'artilleria del duc de Vendôme, contra les posicions dels austriacistes.

Del 25 al 30 de setembre, tant els austriacistes com els borbònics cavaren trinxeres als voltants de la vila dels Prats de Rei.

A continuació, durant tota la primera setmana d'octubre, els borbònics van bombardejar el nucli urbà dels Prats, amb 8 canons i dos morters, que van disparar més de quatre mil vegades i van obrir una bretxa a la muralla.

Els atacants tingueren avaries en tres canons. Per això, en una comunicació feta des del campament de Calaf, el 12 d'octubre de 1711, signada pel marquès de Valdecañas i adreçada al rei Felip V, entre altres coses informava: *«Los cañones desfonogonados se marchan mañana con el comboy de retorno a Lérida. Hasse empezado una mina en las ruinas de la brecha de Prats; no podemos de ella hazer juicio, porque hemos ohído, se dize, se necesita de veinte y dos días para acabarla, empezándola en una nevera que se ha encontrado»*.

Aleshores els defensors austriacistes també minarien l'encontorn de la vila dels Prats i quan el 10 d'octubre els borbònics estaven disposats a assaltar-la, varen desistir per no arriscar-se amb aquell perill, que varen saber per les informacions proporcionades per un sergent que havia desertat dels Prats. Així que desistiren de continuar atacant i van retirar l'artilleria cap a Calaf, llevat d'un canó.

El 16, arribaren 800 homes per al duc de Vendôme. Aquest, el 17 mobilitzava 1.000 soldats per anar a obrir un camí carreter des de Calaf fins a Cardona, passant per Pinós, amb el concurs d'altres 600 soldats, per protegir-los i alimentar-los.

Y. Malada

Tauz

de la Haza

Laraca

Argensola

Logarico

Caponza

S. Maria

Manrozana del Braco

Tras del Rey

Lactor

Guardia Peluda

Buenaera

Buechodiz

Calaf

Caspone

Casa de los Capellanes

Sanroble

Conic

El 21, els borbònics van obligar els austriacistes a retirar-se del castell de Boixadors i aquests hagueren de replegar-se fins a Castellar de Segarra.

El 22, en el campament aliat dels Prats de Rei arribaren entre 12 i 15 desertors diaris des del campament borbònic de Calaf. Però també hi havia alguns desertors des de les fileres dels aliats austriacistes.

El 28 d'octubre, els Miquelets van agafar presoner un mercader de Calaf, de cognom Vallès, que va informar que els borbònics en dotze dies havien acabat el camí des de Calaf fins a Cardona, passant per Sant Pere de l'Arç, per la masia de Puigpelat i més enllà per Pinós, i que per aquest camí transitaven soldats i carros carregats de municions que es dirigien a Cardona.

El 8 de novembre, al campament dels Prats arribaren 52 miquelets que els borbònics feia vuit mesos que retenien presoners a Conill, des de quan varen ocupar aquest i altres llocs propers.

El 12, arribaren a Prats un grup de 200 presoners borbònics, aconduïts per miquelets i sometenesistes, i a més hi continuaven arribant diàriament entre 12 i 15 desertors de l'enemic.

El 13, el duc de Vendôme, que continuava disposant d'una estabilització entre els campaments de Calaf i dels Prats de Rei, va anar a fer una visita de reconeixement per la vila i els defores del castell de Cardona, per dedicar-se a preparar les seves tropes per atacar i conquerir la població i la fortalesa.

El 14, els borbònics van retirar quatre canons que tenien sempre encarats contra els Prats de Rei.

Els dies 15 i 16 de novembre, hi hagueren combats entre les infanteries aliades i borbòniques i aquestes aconseguiren d'ocupar la vila de Cardona, amb més de 6.000 soldats, cavalleria i artilleria.

El 18, en el campament dels Prats foren disparades unes salves d'artilleria per celebrar la notícia de la confirmació de l'arxiduc Carles com a emperador, a Viena. Aquestes canonades causaren una gran alarma en el campament de Calaf. Arribaren als Prats uns 200 homes, entre desertors i presoners.

El 22 i 23 des dels Prats de Rei sortiren 150 granaders, amb 50 barrils de pólvora, 1.200 pedres i 70 quintars de bales de fusell, que aconseguiren de descarregar dintre del castell de Cardona.

El 30 de novembre els borbònics atacaren dues vegades el castell de Cardona amb 5 companyies de granaders i altres forces i la seva artilleria experimentava manca de municions. Però foren rebutjats pels contraatacs dels defensors austriacistes.

El dia 4 de desembre de 1711 sortiren dels Prats de Rei 1.200 soldats d'infanteria i des de Súrria en sortiren 300 dragons, 500 miquelets i altres voluntaris i 200 cavalls, per anar cap als voltants de Cardona.

Del 3 al 10 de desembre arribaren al campament dels Prats de Rei, 125

desertors borbònics, que declararen que algunes vegades els seus canons no podien disparar per manca de pólvora. També arribaren un grup de soldats estrangers, alemanys, anglesos, holandesos i portuguesos, que es reintegraren a les fileres aliades després de fugir del camp enemic que els retenia presoners.

El 13, els desertors de l'enemic d'aquest dia i dels dies anteriors, repetiren que abandonaven les fileres borbòniques per la gran misèria del seu campament i que marxaven per no morir-se de fam.

El 19, el duc de Vendôme ordenava el trasllat del seu equipatge personal des de Calaf cap a Lleida, i també s'hi afegiren les pertinences dels mercaders francesos, amb la protecció d'una companyia de granaders. Era contradictòria aquesta conducta del duc de Vendôme, per quan el 5 de desembre volgué presumir davant de la seva oficialitat anunciant que el 10 de desembre hi hauria la seva conquesta del castell de Cardona.

El 20, les forces aliades del comte de Starhemberg passaren a l'ofensiva i els combats es resolgueren al seu favor, els quals van durar des de les set del matí fins a les dotze del migdia, i en aquestes cinc hores estigué oberta la comunicació amb el castell de Cardona per a poder-hi entrar els carros dels proveïments, de les municions i de 400 homes de reforç.

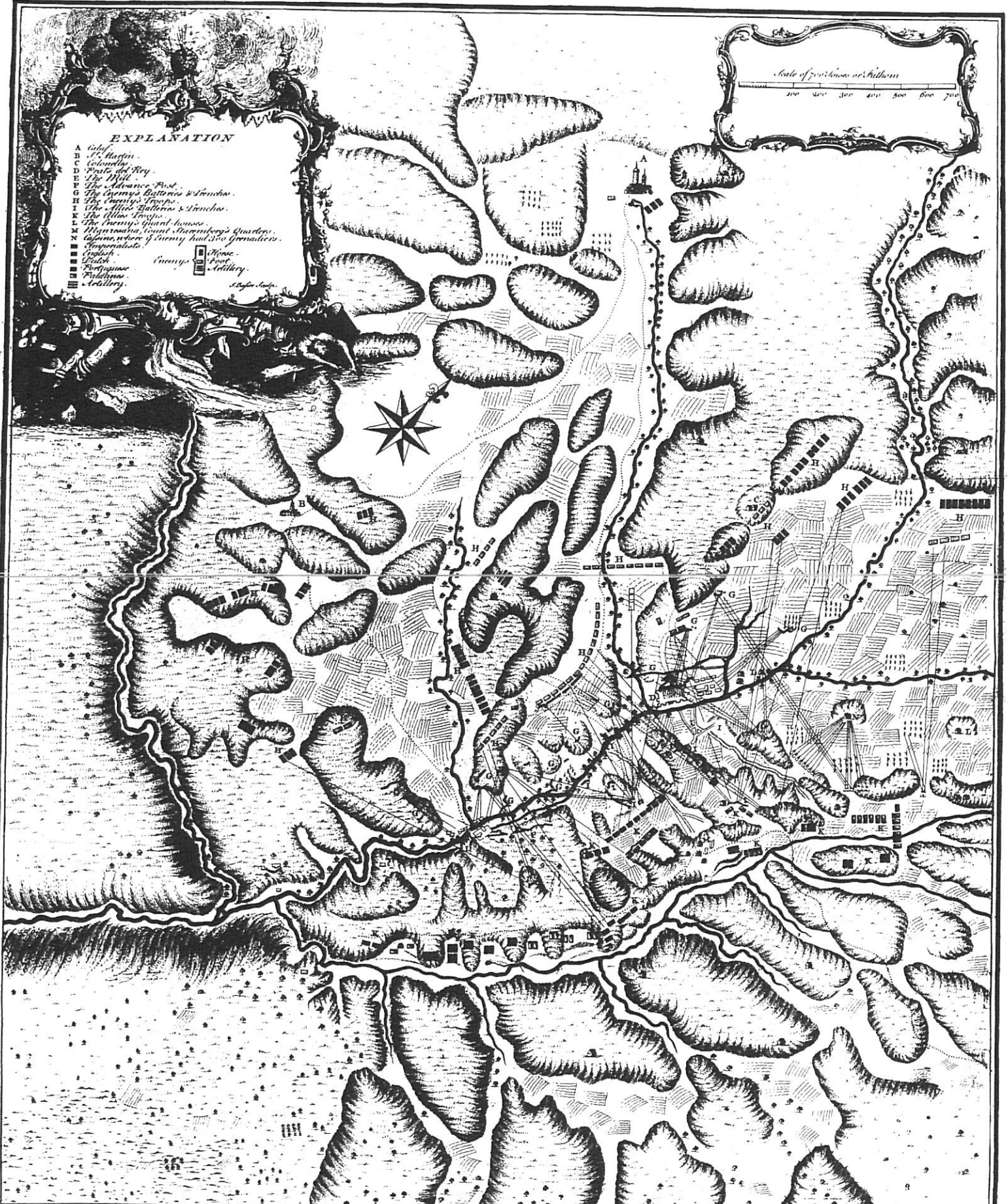
El 22 de desembre, els combats varen continuar aferrissadament i les forces aliades del comte de Starhemberg aconseguiren la dominació de la vila de Cardona, que fou abandonada precipitadament per les forces francoespanyoles del duc de Vendôme, que fugiren cap a Lleida i deixaren abandonat el campament de Calaf, que havia estat la seva base logística des de mitjan setembre passat.

El mariscal comte de Starhemberg, que no havia sortit més enllà dels Prats de Rei, des del seu allotjament a la Manresana, des de la seva arribada el 16 de setembre, allí esperava la visita del general Hamilton i del marquès de Daun, que com a testimonis directes li havien de circumstanciar el desenvolupament de la victòria aconseguida amb l'alliberament del castell i de la vila de Cardona, en aquella data memorable, tres dies abans del Nadal de 1711.

El campament dels efectius dels aliats austriacistes dels Prats de Rei i de la Manresana, fou aixecat pel mariscal comte de Starhemberg entre el 23 i el 27 de desembre de 1711, sense haver cedit en cap moment a les embestides dels adversaris borbònics.

Segons el diari de guerra del comte de Starhemberg ens adonem que es practicava molt sovint el delictes militar de desertar, a desgrat d'ésser castigat amb la pena de mort. Fou molt més gran el nombre de desertors des del bàndol francoespanyol cap al bàndol dels aliats imperials, que no pas a la inversa.

Els soldats desertors, i encara més els oficials, a més dels presoners, eren una valuosa i continuada font informativa de la posició, situació i tàctiques de les forces contràries. Aquests coneixements de darrera hora i de primera mà

EXPLANATION

- A Cliff
- B Camp
- C The Advance Post
- D The Mill
- E The Enemy's Bateria & Trenches
- F The Enemy's Troops
- G The Allies Bateria & Trenches
- H The Allies Camp
- I The Enemy's Guard houses
- J The Allies Guard houses
- K The Allies Camp
- L The Enemy's Camp
- M The Allies Camp
- N The Enemy's Camp
- O The Allies Camp
- P The Enemy's Camp
- Q The Allies Camp
- R The Enemy's Camp
- S The Allies Camp
- T The Enemy's Camp
- U The Allies Camp
- V The Enemy's Camp
- W The Allies Camp
- X The Enemy's Camp
- Y The Allies Camp
- Z The Enemy's Camp

Scale of 700 paces or fathoms

0 100 200 300 400 500 600 700

PLAN of the Incampment of the Allies at PRATS DEL REY under the command of COUNT STAREMBERG; and of ye Enemy under the DUKE of VENDOSME; where ye two Armies lay from ye 17th of Septem^r to ye 25th of Decem^r 1714. when ye Enemy decamp'd, and ye Allies the 27th.
See Mr. Hume's continuation of Mr. Bayly's History of England.

resultaven de molta utilitat i moltes vegades serviren per a determinar la conveniència i l'oportunitat, tant dels atacs com de les defenses.

CARTOGRAFIA DELS CAMPAMENTS DE CALAF I ELS PRATS DE REI

Les confrontacions militars que en la Guerra de Successió, l'any 1711, s'esdevingueren a Calaf i els Prats de Rei, també les podem analitzar amb els documents cartogràfics contemporanis, les reproduccions dels quals els lectors trobaran entremig dels textos.

Per una banda disposem del mapa francès elaborat per l'estat major de l'exèrcit francoespanyol, que és el «*Plan du Camp de Calaf, commandé para S.A. monseigneur le Duc de Vendosme, et de celuy des Alliez, commandé par le marechal Comte de Staremberg, a Prats del Rey. 1711*». (Procedeix de l'arxiu militar antic del «*Servicio Geográfico del Ejército*», Madrid).

Aquest mapa és confegit en colors, amb la representació de les unitats militars, assenyalades amb uns requadres de diferents colors. En l'exèrcit francoespanyol, el blau correspon a la infanteria i el vermell a la cavalleria. En l'exèrcit de l'arxiduc, el color dels imperials és groc i negre, en diagonal; el groc, per als anglesos; el vermell i extrems negres, per als holandesos; vermell i angle negre, per als portuguesos; i blau i vermell en diagonal, per als palatins.

Les forces borbòniques dirigides per Lluís-Josep de Borbó, duc de Vendôme, que estaven integrades per espanyols, francesos i irlandesos, foren repartides en forma d'una gran arcada, per les carenes a l'oest i al nord dels Prats de Rei. Amb l'infanteria composaren una línia de 32 unitats, propera a la vila pratenca i altres 8 a Solanelles i 8 més en indrets propers a Sant Martí de Sesgueioles. Les unitats de la cavalleria foren distribuïdes, amb 11 a l'indret dels Prats i altres 32 als voltants de Solanelles i 28 escampades pel terme de Sant Martí de Sesgueioles. La suma era de 48 unitats d'infanteria i 71 de cavalleria, a part de més d'una dotzena de peces d'artilleria.

Per altra banda disposem d'una versió anglesa del mapa de l'estat major dels exèrcits aliats, que és el «*Plan of the Incampment of the Alliez at Prats del Rey under the command of Count Staremberg, and of Enemy under the Duke of Vendosme; where two armies lay from 17 of setem. to 25 of decem. 1711. N.S. when Enemy decamped and Allies the 27, for Mr. Tindal's continuation of Mr. Rapin's History of England*». (Procedeix dels fons de la Biblioteca de Catalunya).

Aquest mapa és en negre i dibuixat per J. Bafire Soulp. Els dos mapes contenen informacions coincidents, tant en el nombre de les unitats com en les línies respectives dels desplaçaments operatius.

Les forces aliades del comte Guido von Starhemberg, es disposaren al sud i cap a l'oest dels Prats de Rei, amb preponderància pels voltants de la Manresana

dels Prats i una part a les envistes de la masia de l'Albereda. El nombre de les unitats foren 18 d'infanteria imperial, 10 d'angleses i 3 de palatines. Les unitats mixtes d'infanteria i de cavalleria foren 15 d'imperials, 2 d'angleses, 9 de portugueses i 8 de palatines. La suma era de 31 unitats d'infanteria i 45 de cavalleria. També disposaven de peces d'artilleria.

Les unitats totals dels dos exèrcits europeus enfrontats ací sumaven 119 dels borbònics i 76 dels austriacistes, i per tant aquestes eren inferiors en una tercera part, amb alguna compensació amb el concurs dels miquelets.

Per cert que en aquests mapes no figuren representats els milers dels voluntaris catalans, que foren els Miquelets i els Sometenistes, que tingueren una participació rellevant durant la Guerra de Successió.

Els Miquelets, que foren novament creats pel govern de l'arxiduc, eren milícies irregulars o auxiliars, que reforçaven i suplien les tropes regulars i eren formades per paisans armats. Si bé el nombre dels miquelets fou molt superior en el bàndol dels austriacistes, també n'hi havia en el bàndol borbònic. També hi actuaren les organitzacions dels sometenistes. S'ha considerat com una gran equivocació dels catalans no haver exigit la constitució d'un exèrcit propi i que com a tal prengué part en les accions militars.

Els dos exèrcits, a més d'escometre's mútuament, es dedicaren a fer fortificacions i cavaren trinxeres i mines, principalment al nord i al sud de la vila dels Prats de Rei. Respecte del nucli urbà, els borbònics foren els atacants i els austriacistes els ocupants i defensors. La vila dels Prats de Rei era tancada per muralles medievals que ajudaren a mantenir-se en poder dels aliats del comte de Starhemberg i amb tot i haver de suportar durs atacs, assetjaments i bombardeigs, no fou mai presa ni ocupada per les tropes del duc de Vendôme. La resistència dels Prats de Rei fou una victòria catalana, encara que fos guanyar una batalla en aquella guerra que finalment s'havia de perdre.

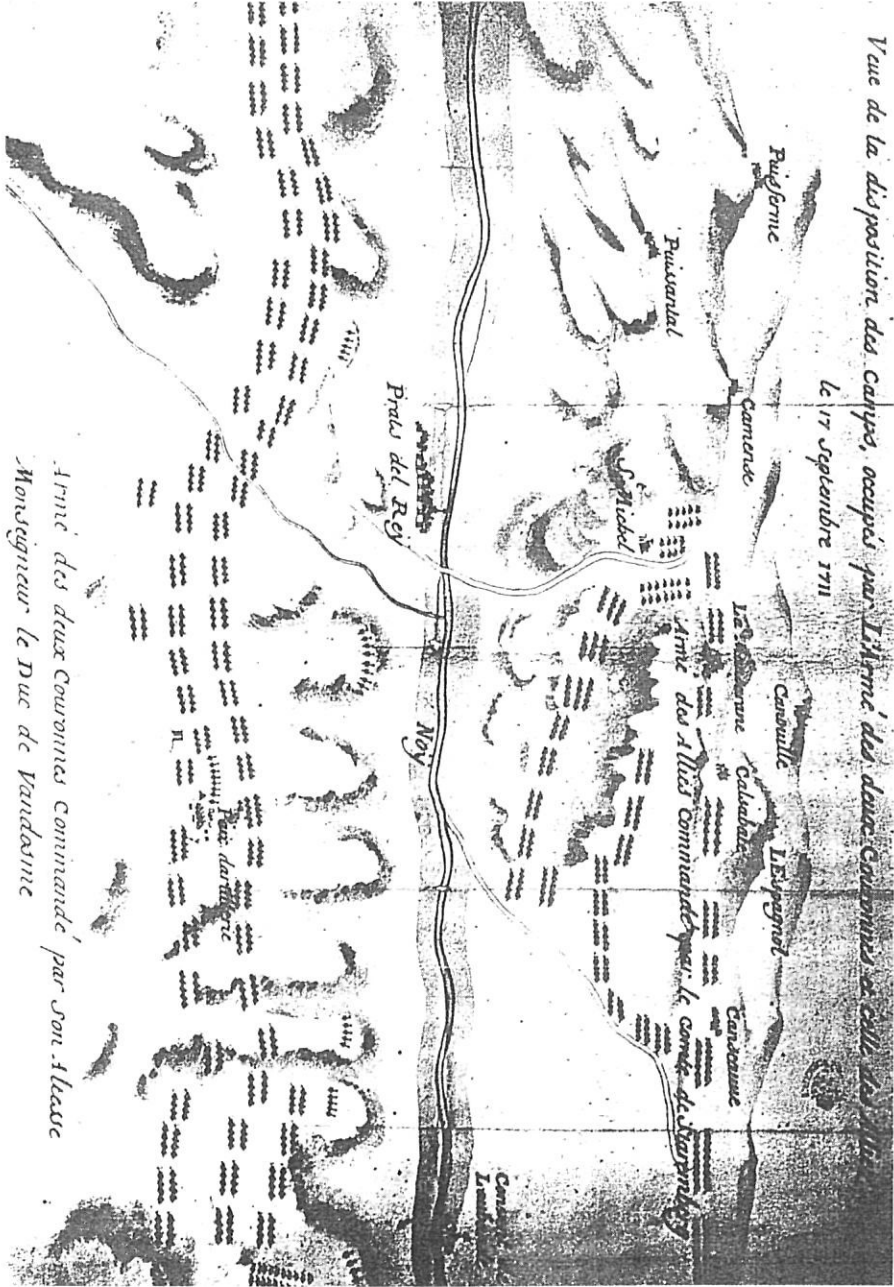
A més dels dos mapes generals referenciats, per part de l'estat major del duc de Vendôme, foren cartografiades les diverses situacions militars als Prats de Rei.

Així en «*Veue de la disposition des camps occupés par l'Armé des deux Couronnes et celle des Alliez le 17 Septembre 1711*», s'indica el desplaçament de les forces contendents després de la seva arribada.

Al «*Plan de Prat del Rey ses attaques*» s'indica les excavacions de les trinxeres a l'entorn de la vila, entre el 25 de setembre i el primer d'octubre. En una altra versió en colors figuren en color groc les trinxeres dels austriacistes i en color vermell les dels borbònics.

I al «*Plan de Prat del Rey avec la continuation de ses attaques*», s'indica les direccions dels atacs a la vila durant el setge de la primera setmana d'octubre de 1711.

Vue de la disposition des Camps, occupés par l'Armée des deux Couronnes le 17 septembre 1711

Armée des deux Couronnes commandée par son Altesse Monseigneur le Duc de Vandasme

MARISCALS DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ

Durant la Guerra de Successió, entre tots els caps militars que hi varen participar sobresortiren els noms del comte de Starhemberg i del duc de Vendôme. Aquests dos mariscals intervingueren en les batalles de l'Anoia i per això caldrà resseguir els seus antecedents i les seves trajectòries, com a directors de la darrera etapa de la contesa, des dels anys 1708 fins al 1714.

Foren dos mariscals de llarga professionalitat castrense, que serien escollits pels reis d'Espanya, de França i de l'imperi austríac, com a homes capacitats i necessaris per a lluitar al capdavant dels exèrcits europeus de l'època i així portar a bon termini les causes dels seus països i de les respectives dinasties reials. Varen ser dos protagonistes enfrontats i decidits a triomfar en els camps de batalla, no solament perquè aventuraven el gran prestigi de les seves carreres d'armes, sinó també perquè amb ells es jugaven els interessos hegemònics continentals, que previsiblement podien alterar-se segons qui fos el nou rei d'Espanya.

Quan el comte de Starhemberg i el duc de Vendôme vingueren a Espanya i l'any 1711 es retrobaren en les batalles de Calaf i dels Prats de Rei, a l'Anoia, i de Cardona, al Bages, foren unes noves coincidències per a ells, ja que a banda de les immediates batalles en escenaris espanyols, molt abans, entre els anys 1702 a 1704, ja s'havien esbatussat militarment en les campanyes del nord d'Itàlia, especialment en el Milanèsat.

Lluís Josep de Borbó-Vendôme

Lluís Josep de Borbó-Vendôme nasqué a París l'any 1654 i va morir a Vinaròs (Baix Maestrat) el 1712. Príncep francès, aristòcrata i militar. Duc de Vendôme i de Penthièvre. Primers serveis d'armes a l'exèrcit francès a Flandes, el 1672. El 1675 combaté en terres alemanyes. Aconseguí la graduació de mariscal de camp, el 1678. El 1681 fou designat governador de la Provença. El 1688 participava en les campanyes de la Lliga dels Habsburg.

L'any 1695, el duc de Vendôme fou enviat com a general en cap de l'exèrcit francès a Catalunya. El 10 d'agost de 1697, després d'un setge de dos mesos, va ocupar Barcelona. Lluís XIV expedí al seu favor el nomenament de virrei i capità general de Catalunya i tot seguit va anar a la catedral per fer el jurament de les Constitucions i els Privilegis de Catalunya.

En la biografia del duc de Vendôme cal no oblidar el cas singular d'Igualada, una vila que va ocupar del 23 de setembre a l'11 d'octubre de 1697. Allí va respectar vides i hisendes, en compliment del seu ban, que havia dictat el 1696, per garantir que si els pobles li donaven l'obediència les seves tropes no els

perjudicarien. Així es va complir, a més, per les negociacions fetes amb una comissió eclesiàstica i municipal i per una atribució miraclera del Sant Crist. Per això en la capella d'aquesta imatge ha estat honorat i recordat, primerament amb una làpida i en l'actualitat per una pintura al·legòrica.

Els dies 20 de setembre i el 30 d'octubre de 1697 fou acordat el tractat de pau de Rijswicjk, que posava fi a la guerra de la Lliga dels Habsburg, que preveia l'evacuació del Principat per les tropes franceses. Així el duc de Vendôme retornaria a França per ser destinat a les campanyes del nord d'Itàlia, on tingué unes confrontacions amb les tropes del comte de Starhemberg. Més tard, l'any 1708, hagué de patir Vendôme una important derrota als Països Baixos.

L'any 1710, el duc de Vendôme fou novament enviat a Espanya, per combatre en la Guerra de Successió i per ajudar Felip V a conservar la corona espanyola, davant de les aspiracions que també esgrimia políticament i militarment Carles III.

Després dels successos adversos pel duc de Vendôme, ocorreguts a Cardona el desembre de 1711, hi hagué una estabilització dels fronts catalans. Amb impaciència Felip V projectava una ofensiva final per acabar d'ocupar totalment el Principat i aleshores acceptaria una proposta feta pel duc de Vendôme, d'anar a provar sort i reunir efectius amb una penetració feta des de Tortosa cap al nord.

Per fer els preparatius de la nova ofensiva i per descansar alhora, el duc de Vendôme es va traslladar a la vila marinera de Vinaròs. Hi arribà el 9 de maig de 1712 i allí podria satisfer a pleret una de les seves preferències gastronòmiques pels fruits del mar.

Segons les descripcions fetes en les memòries del seu contemporani, el duc de Saint-Simon, sobre els comportaments del duc de Vendôme, precisa que *«era un gran menjador, d'una golafreteria extraordinària, però que no entenia en cap plat, i que li agradava força el peix, i encara més el passat, i sovint el pudent, que no el bo»*.

El 10 de juny de 1712, Lluís Josep de Borbó-Vendôme moria inesperadament. La causa del seu traspàs ha estat atribuïda a una intoxicació per haver menjat peix i marisc en mal estat de conservació i carregat de toxines letals.

El duc de Vendôme fou soterrat al peu dels graons de l'altar major de l'església parroquial de l'Assumpció de Vinaròs. El sepulcre estigué honorat amb una làpida i una inscripció en llatí: *«Dux Ludovicus de Vandôme hic jacet. Quem non fama capit continet urna brevis. Obiit die 10 junii 1712»*. Aquesta distinció funerària desaparegué a l'agost de 1936.

Per la seva condició de príncep de la casa de Borbó i en reconeixement dels mèrits contrets en la causa borbònica, el rei Felip V disposaria el seu trasllat al monestir de l'Escorial, per reposar en el panteó reial, en la secció dels prínceps i dels infants, en una urna que porta la inscripció *«Ludovicus Vendomensis»* i una relació dels llocs on aconseguí les victòries militars.

Guido von Starhemberg

Nasqué a Graz l'any 1657 i morí a Viena el 1737. Mariscal i comte austríac, d'una família aristocràtica molt rellevant. Als vint anys havia entrat voluntàriament de soldat ras a l'exèrcit imperial. Es distingí en les lluites contra França i en la campanya contra els turcs en la defensa de Viena, l'any 1683, en la qual la seva bravesa i competència el feren pujar al grau de general d'artilleria.

El comte de Starhemberg dirigí la campanya del nord d'Itàlia, amb les tropes espanyoles i franceses comandades pel duc de Vendôme, entre els anys 1702 a 1704. L'any 1705 fou enviat a Hongria a combatre contra dels turcs i dels independentistes, els quals va derrotar. Allà li arribaria el nomenament de generalíssim de les tropes aliades imperials actives a Catalunya i Espanya.

El mariscal comte de Starhemberg embarcà a Gènova el 17 d'abril de 1708 i desembarcà a Barcelona el 30 d'abril. Tot seguit començaria uns viatges d'inspecció dels fronts catalans. Aleshores l'exèrcit sobre el qual prengué el comandament consistia en uns 23.000 soldats regulars i la seva composició era de 7.000 soldats anglesos i holandesos; 5.000 portuguesos; 6.000 alemanys i austríacs; i 5.000 espanyols, catalans i aragonesos, a més d'un conjunt indefinit de voluntaris, miquelets i sometenistes, que es podien estimar en uns 30.000 homes. I encara arribaria un reforç de 5.000 homes des d'Itàlia.

El comte de Starhemberg, el 27 de juliol de 1710 obtingué una gran victòria a Almenar (Segrià) i una altra a Saragossa, el 20 d'agost. En canvi, tingué d'encaixar les derrotes Brihuega, soferta pel general anglès James Stanhope, el 9 de desembre de 1710, i la de Villaviciosa, el 10 de desembre, després d'haver-se retirat de Madrid.

Perseguit pel duc de Vendôme, el comte de Starhemberg també es retiraria de Saragossa, pel cap d'any de 1710 i el 5 de gener de 1711 acantonava les tropes a Balaguer, que hagué d'abandonar el 4 de febrer, ja que les forces borbòniques arribaren fins a Cervera.

A la primavera de 1711 el comte de Starhemberg estigué malalt i a finals d'abril va poder sortir del llit i tornar a dirigir personalment la prosecució de la guerra. A la tardor va salvar de l'ocupació els Prats de Rei i va alliberar Cardona.

El comte de Starhemberg estaria informat de les negociacions secretes entre Anglaterra i França, que havien començat el 1711 a Londres i que continuaren a París el 1712 i que després acabarien amb el tractat d'Utrecht, l'11 d'abril de 1713, amb els perfils del final de la guerra i de l'evacuació de Catalunya per les forces aliades imperials.

Quan el 19 de març de 1713 l'emperadriu Cristina-Elisabet de Brunswick havia marxat de Barcelona cap a la Cort de Viena, el comte de Starhemberg fou

nomenat lloctinent general del Principat. Ell fou el darrer en exercir aquesta delegació règia, ja que seria abolida pels decrets de la Nova Planta de Felip V, després d'una vigència iniciada l'any 1479, en el regnat de Ferran II.

A mitjan juny de 1713, Starhemberg va convocar el Consell de Cent per informar de la retirada del territori català de les tropes aliades. Tothom hagué de fer esforços inimaginables per calmar les institucions i el poble, decidits a resistir.

El 22 de juny de 1713, a l'Hospitalet de Llobregat, entre els delegats austriacistes i els borbònics fou signat un conveni per a la cessació de la guerra i l'evacuació de Catalunya. La treva començaria el primer de juliol i Barcelona o Tarragona serien lliurades a Felip V el 15 de juliol següent.

El 26 de juny, per capejar les murmurations i les protestes, el comte de Starhemberg es traslladà a Badalona, i també per preparar el proper embarcament de les tropes imperials, que es faria en un parell de setmanes, en vaixells anglesos que salparien cap al nord d'Itàlia.

El 9 de juliol de 1713, el comte de Starhemberg embarcava en la nau de l'almirall Jennings, per anar de Barcelona a Gènova, on arribaria el dia 16. D'aquell port n'havia sortit cinc anys abans, que era el temps passat a Espanya, amb el comandament de les tropes aliades imperials.

Abans de marxar, Starhemberg havia donat les instruccions per a desactivar els nuclis de la resistència, però en el cas del coronel Desvalls, governador de Cardona, en dubtar de la validesa d'aquella mena d'ordres, no volgué rendir el castell de Cardona als adversaris borbònics.

Al setembre de 1713 els comentaristes anglesos indicaren que *«s'havien rebut informes que el general Bracamonte, que intentava capturar per sorpresa el castell de Cardona, fou repel·lit amb la pèrdua de 600 homes, a més del gran nombre de baixes que sofrí la seva reraguarda, quan aquesta en plena retirada fou perseguida pel regiment que manava el coronel Ferrer»*.

Després de la caiguda de Barcelona l'11 de setembre de 1714, a l'endemà, el duc de Berwick, en les negociacions fetes amb els representants de les forces vençudes, entre altres exigències constava *«que haurien de lliurar Cardona immediatament»*.

Així fou com el coronel Manuel Desvalls i de Vergós resistí en la defensa del castell de Cardona, fins al 18 de setembre de 1714, quan hagué de signar un pacte de capitulació, que seria el darrer signat per una autoritat austriacista, convingut amb el mariscal José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar, cap de les forces borbòniques ocupants.

El comte de Starhemberg, després d'haver abandonat Barcelona, retornaria a Viena, per ocupar la presidència del consell dels afers de guerra, a la cort imperial. L'any 1725 actuaria com a plenipotenciari de l'emperador Carles VI, en el

tractat de pau de Viena, pel qual Felip V renunciava definitivament als territoris de Flandes i als dominis italians i per la seva part Carles VI feia el mateix damunt dels regnes hispànics. Aquest tractat posava el punt final de la confrontació dels monarques Felip V i Carles VI d'Àustria, que havien sostingut la llarga Guerra de Successió a Espanya.

James Stanhope

Nasqué a París l'any 1673 i morí a Londres el 1721. Comte, militar i polític anglès. Estudis a Oxford. Ingressà en la carrera de les armes i lluità a Flandes. A les ordres del general Peterborough i amb el grau de brigadier participà en el desembarcament dels aliats i la conquesta de Barcelona el 7 de novembre de 1705 i així entraria en la Guerra de Successió.

L'any 1706, la reina Anna d'Anglaterra el nomenava ambaixador davant l'arxiduc Carles III i participà en la defensa de la ciutat comtal, assetjada pels borbònics, el maig d'aquell any. El 1707, era el comandant en cap de les forces angleses a Catalunya i féu un viatge a Londres per negociar amb la Reina i el Parlament els ajuts financers a favor de Carles III, però sempre amb els condicionaments de tractes favorables per als interessos anglesos.

Al juliol de 1708, després de l'ocupació de Tortosa pels borbònics, va entaular unes negociacions secretes de pau amb el duc d'Orleans, amb el qual havia tingut amistat en els seus anys de residència a París, però que foren desautoritzades per Felip V. El setembre fou ascendit a general per haver conquerit l'illa de Menorca, que l'arxiduc Carles hagué de cedir a Anglaterra, per la coacció que retirarien el contingent britànic d'Espanya.

L'any 1710, James Stanhope cooperava directament en les victòries aliades d'Almenar i després en la de Saragossa. Aleshores Carles III i el comte de Starhemberg es proposaren de consolidar la conquesta d'Aragó per aïllar Felip V de França, però Stanhope volgué imposar el seu criteri que les tropes angleses no farien altra cosa que anar cap a Madrid i així hi seguiren totes les forces aliades, les quals entraren a la capital el 23 de setembre de 1710 i en sortiren el 9 de novembre.

En la retirada, Stanhope i les seves tropes, per imprudència, foren derrotades el 9 de desembre a Brihuega, pels oportunistes atacs de les forces del duc de Vendôme. En aquesta batalla el general James Stanhope caigué presoner dels borbònics i fou empresonat durant un any i mig a Valladolid.

A l'agost de 1712, James Stanhope, va poder retornar a Anglaterra, gràcies a ser bescanviat pel polític retingut pels austriacistes, Juan Manuel Fernández Pacheco-Cabrera (Madrid 1650 - 1725), gran d'Espanya, duc d'Escalona, marquès de Moya i Villena i comte de Xiquena. Havia estat virrei de Navarra i de

Catalunya (1693-1694); d'Aragó (1694-1695); de Sicília (1701-1702) i de Nàpols (1702-1707).

Juan Manuel Fernández Pacheco, després d'obtenir la llibertat en un intercanvi de presoners, va retornar a Madrid, on fou majordom de Felip V, a qui suggerir, el 1713, la creació de la «*Real Academia de la Lengua Española*», fundada el 1714 i de la qual fou el primer president durant quinze anys, fins a la seva mort. El general James Stanhope, malgrat les severes crítiques que hagué de suportar per la seva negligència i derrota de Brihuega, l'any 1714, fou nomenat secretari d'estat del rei Jordi I i membre del consell reial. Intervingué en el tractat de l'Haia (1716) i en la formació de la Triple (1717) i de la Quàdruple Aliança europea (1718). Aquest darrer èxit li valgué el títol de comte de Stanhope i entrar en l'elenc de les titularitats nobiliàries angleses.

És molt possible que James Stanhope hagués tingut germans o familiars combatents en la guerra successòria espanyola, ja que un coronel Edward Stanhope va morir en la batalla de Cardona del 22 de desembre de 1711 i també hi havia un tinent Stanhope.

Precisament el 23 de desembre de 1711, el darrer de la seva permanència en el campament dels Prats de Rei, el comte de Starhemberg va escriure una carta al duc d'Argyll, comandant anglès a Barcelona, per comunicar-li la victòria de l'alliberament del castell i la vila de Cardona: «*Ahir i abans d'ahir els enemics han estat obligats a aixecar el setge, amb molta confusió i precipitació i a deixar llur artilleria i als ferits al darrera d'ells. Espero que aquest cop obligarà els enemics a retirar-se de tot arreu. Les tropes angleses han fet tot el que era possible i que humanament es pot desitjar, però la pèrdua que hem tingut del coronel Stanhope ens deu afligir particularment. Ha estat un oficial que ha fet honor a la seva nació i que s'havia fet un dels millors capitans*».

AGRAÏMENTS

El manuscrit del «*Diario de lo subcedido en el campamento de Pras del Rey, desde septiembre a diziembre de 1711*» i altres documents foren trobats a l'Arxiu de Guerra de Viena, en el curs d'unes recerques fetes per Ramon Santaulària i Malet, nascut el 4 de juliol de 1949, a Sant Pere Sallavinera. Després dels estudis de batxillerat a Calaf i Manresa, l'any 1973 va anar a Anglaterra per aprendre la llengua anglesa, durant dos anys.

Des de l'any 1975 residí a Viena i en la seva universitat estudià l'especialitat de traductor, fins a l'any 1985. En aquest temps també feia traduccions de l'alemany i de l'anglès a l'espanyol, en la delegació de les Nacions Unides i en l'embaixada espanyola a la capital austríaca. Arran de col.laborar, també allà, des de l'any 1980, amb l'agència EFE, fou nomenat delegat a Pequín, on residí

de 1987 a 1989. Posteriorment fou traslladat a la delegació de l'agència a Tòquio, on ha treballat en aquests darrers anys.

Per altra banda, també han estat d'utilitat les indicacions de Josep Anglada i Guajardo, de Barcelona, i de Josep M. Dalmau i Miserachs, d'Igualada, per fer accessible la cartografia.

Però ha estat per la mediació de Joan Graells i Prat, historiador i llibreter de Calaf, que s'ha fet possible de disposar del manuscrit, i així poder estudiar i presentar aquesta desconeguda documentació d'alguns episodis de la Guerra de Successió, a Calaf i els Prats de Rei.

BIBLIOGRAFIA

ALBERTÍ, Santiago: *L'onze de setembre*. Albertí editor; Barcelona, 1964.

DÍAZ I CARBONELL, Romuald: *El Sant Crist d'Igualada*. Abadia de Montserrat i Priors del Sant Crist, 1965.

O'CALLAGHAN, John Cornelius: *History of the Irish Brigades in the service of France*. Irish University Press. Shannon, Ireland, 1969.

MADOZ, Pascual: *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. (El Principado de Catalunya), Curial Edicions Catalanes, Barcelona, 1985.

MORTON, Charles; SERRANO, Joan; JUANEDA, Francisca: *El coronel Stanhope a Cardona* (desembre 1711). XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos 1994. Cardona, 1997.

RIBA I GABARRÓ, Josep: *L'alliberament de Cardona, l'any 1711, segons el Diari de Guerra del mariscal comte de Starhemberg*. XXXIX Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos 1994. Cardona, 1997.

SANTAULÀRIA I MALET, Ramon: «*Quan Calaf tenia dues efes i 200 veïns*». Ajuntament de Calaf, Programa Fira i Festa Major de Calaf, 1986.

SEGURA I VALLS, Joan: *Història d'Igualada*. Ed. Subirana, Barcelona, 1907.

TINDAL, Mr. *History of England*, London 1826 (continuació de l'obra de Rapin de Thoyras, London, 1733).

VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Edicions 62, Barcelona, 1964.

VOLTES I BOU, Pere: *L'arxiduc Carles d'Àustria, rei dels catalans*. Ed. Aedos, Barcelona, 1967.

VOLTES I BOU, Pedro: *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria (1705-1714)*. Instituto Municipal de Historia, Barcelona, 1970.